

Δημήτρης Βλάχος

Γεννήθηκα στα 1764...¹

Στον μαέστρο βιολονίστα
Σπύρο Γκικόντη

Γεννήθηκα στα 1764... *Λαυρέντιος Στοριόνι με εποίησεν... «Laurentius Storioni Cremonensis me fecit. 1764»*, έγραψε περήφανος στο εσωτερικό με καλλιγραφική λατινική γραφή ο νεαρός τότε μάστορας. Ο Λορέντζο Στοριόνι από την Κρεμόνα ήταν ο ποιητής μου, δηλαδή ο δημιουργός μου, ο θνητός πατέρας μου, ο θεός μου. Αυτός με έφτιαξε με τα χέρια του, μου έδωσε μορφή, από το μη είναι με έφερε στο είναι και με έριξε στην ανθρώπινη Ιστορία και στο ποτάμι του χρόνου. *Λαυρέντιος Στοριόνι ο εκ Κρεμόνος με εποίησεν*. Μια γενιά μετά τις αυθεντίες Στραντιβάρι και Γκουαρνέρι έφτιαξε τον δικό μύθο κι εγώ ήμουν η αρχή του. Εγώ τον έφτιαξα τον μύθο του! Εγώ, το πρώτο τέλειο βιολί του Λορέντζο Στοριόνι από την Κρεμόνα. Εγώ, το δημιούργημα, είμαι το αθάνατο παιδί του θνητού δημιουργού μου. Εγώ τον γέννησα μετά τον θάνατό του. Εγώ τον έκανα διάσημο. Το πρώτο τέλειο βιολί του. Το πρώτο Στοριόνι ήμουν εγώ!

Γεννήθηκα στα 1764... Αυτό πιστοποιούν οι εμπειρογνώμονες στο βιογραφικό μου. Κι έχω μεγάλη αξία, λένε... Η αξία ενός βιολιού, λένε ακόμη, έχει να κάνει με την παλαιότητα, τα υλικά και την ποιότητα της κατασκευής του. Και, φυσικά, τη σπανιότητά του. Όσο λιγότερα έχουμε σωθεί από φημισμένα εργαστήρια των Ιταλών μαστόρων τόσο μεγαλύτερη η αξία του καθενός μας. Το βιογραφικό όμως δεν είναι η ιστορία μου. Αυτή, βέβαια, δεν ενδιαφέρει τους εμπειρογνώμονες ούτε τους αντικέρ και τους συλλέκτες παλαιών μουσικών οργάνων. Δεν έχουν αυτιά για να ακούσουν την Ιστορία. Μόνο οι μουσικοί που με πήραν στα χέρια τους άκουσαν τη

¹ Εμπνευσμένο αυτό το κείμενο από το μυθιστόρημα του Ζάουμ Καμπρέ, *Confiteor*, εκδ. Πόλις 2016 και αφιερωμένο στον φίλο Σπύρο Γκικόντη, επίκουρο καθηγητή βιολιού στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου. Ο Πασχάλης Ξανθόπουλος, Διευθυντής του Λαογραφικού Μουσείου της Φιλοπρόοδης Ένωσης Ξάνθης, υπήρξε ο καταλύτης για τη συγγραφή. Ένα βιολί αφηγείται την Ιστορία, αυτή είναι η δική μου προσωπική ανάγνωση του μυθιστορήματος του Καταλανού Ζάουμ Καμπρέ που ακολουθώ σ' αυτό το κείμενο, μέσα από μια χαϊντεγκεριανή φιλοσοφική προοπτική θεώρησης της *πραγμότητας (Dingheit)* ως τόπου συνάθροισης ανθρώπων και περισυλλογής νοήματος. Το βιολί δεν είναι ουδέτερο και αδρανές αντικείμενο, αλλά ως πράγμα συνδέει, όπως θα έλεγε ο Χάιντεγκερ, «ανθρώπους, θεούς, γη και ουρανό» για μια εναίωια στιγμή. Το βιολί, όπως έδειξε και στο μυθιστόρημά του ο Καμπρέ, συνδέει ανθρώπινα και μη ανθρώπινα σε ετερογενή μείγματα. Εξαιρετικά ενδιαφέρον, επίσης, για τον στοχασμό των σχέσεων μεταξύ ανθρώπων και πραγμάτων το βιβλίο του αρχαιολόγου Ian Hodder, *Συνύφανση / Μια αρχαιολογία των σχέσεων μεταξύ ανθρώπων και πραγμάτων*, εκδ. του Εικοστού Πρώτου, Αθήνα, 2014.

φωνή μου. Αυτοί, ναι! Αυτοί με την τέχνη τους μου έδωσαν τη δυνατότητα να μιλήσω με τη δική μου φωνή. Κι εγώ τους μίλησα για την ιστορία μου, που είναι η ξεχασμένη δική τους ιστορία. Γι' αυτή θα σας μιλήσω τώρα... Για την ανθρώπινη ιστορία... Για την αρχή της.

Γεννήθηκα στα 1764... Ναι, αλήθεια είναι, αλλά όχι ολόκληρη. Η μυστική αρχή μου χάνεται μέσα στο βάθος του χρόνου. Από έλατο και σφεντάμι το σώμα μου. Οι ρίζες μου στα βουνά των Πυρηναίων. Από έλατο και σφεντάμι το σώμα μου. Και από ιδρώτα όμως. Και από αίμα. Ναι, κι από αίμα αθώων...

Μια χούφτα σπόροι από έλατο και σφεντάμι. Αυτή ήταν η προσφορά της φτωχής γυναίκας στον εξομολόγο της. Φτωχή ήταν. Δεν είχε τίποτε άλλο. Ήταν αμαρτία, το ήξερε. Ήταν αμαρτία να αυτοκτονήσει, αλλά δεν μπορούσε να αντέξει. Δεν μπορούσε να αντέξει την ντροπή του βιασμού της από τον Γενικό Ιεροεξεταστή της Ζιρόνας. Παντρεμένη γυναίκα αυτή, ντροπιασμένη από τον ισχυρό άντρα της Αγίας Καθολικής Εκκλησίας, τον αμείλικτο διώκτη των αιρετικών της Ισπανίας, δηλαδή των Εβραίων, όσων είχαν απομείνει. Σπόροι από έλατο και σφεντάμι, για να προσευχηθεί ο εξομολόγος της για τη σωτηρία της ψυχής της. Αυτή ήταν η προσφορά της. Είναι αμαρτία η αυτοκτονία, της είπε ο εξομολόγος. Η ζωή σου είναι στα χέρια του Θεού. Αυτός αποφασίζει κι όχι εσύ. Είναι αμαρτία, της είπε. Η αλήθεια είναι ότι δεν πίστευε ότι θα το έκανε. Κι αυτή το έκανε. Κρεμάστηκε. Και ο Γενικός Ιεροεξεταστής εξοργίστηκε και απαγόρευσε τη χριστιανική ταφή της. Να καεί στην κόλαση, είπε... Κι αυτός, ένας κάποιος Δομηνικανός μοναχός Ζουλιά που βρέθηκε ο δύστυχος μπροστά της κι έγινε εξομολόγος της άθελά του, που δεν τη γνώριζε και δεν περίμενε ότι θα αυτοκτονούσε η απελπισμένη γυναίκα, που δεν πίστεψε ότι ο Γενικός Ιεροεξεταστής της έκανε αυτό το κακό –πώς θα μπορούσε άλλωστε να το πιστέψει– θα σήκωνε στους ώμους του το βάρος του θανάτου της. Γιατί δεν την πίστεψε! Γιατί δεν μπορούσε να την πιστέψει! Γι' αυτό και στην υπόλοιπη ζωή του θα σήκωνε το βάρος της αδικοσκοτωμένης και στη φούχτα του θα έσφιγγε τη φτωχική προσφορά της, ένα σακούλι με σπόρους από έλατο και σφεντάμι. Ένα σακούλι με βάρος αβάσταχτο.

Για χρόνια περιπλανήθηκε ο μοναχός Ζουλιά. Ζώντας με την ελεημοσύνη των πιστών, ταξίδεψε προσκυνητής Άγιων Τόπων σε στεριές και θάλασσες, σε μακρινές πολιτείες και χωριά, για να βρει γαλήνη. Και κάποτε σταμάτησε σε ένα μοναστήρι της Καταλωνίας κρυμμένο μέσα σε απάτητα βουνά. Και εκεί τον δέχτηκαν οι καλοί μοναχοί να ζήσει και να δουλέψει μαζί τους. Δούλευε σιωπηλά και προσευχόταν για να ξεχάσει. Προσευχόταν για τη συγχώρεση. Προσευχόταν για τη γαλήνη. Η γαλήνη δεν τον βρήκε, αλλά τον βρήκε ο θάνατος. Ο υπόπτης που βύθισε στην καρδιά του την ατσάλινη λεπίδα από το Τολέδο, σταλμένος από τον Γενικό Ιεροεξεταστή της Ζιρόνας, του πήρε τη ζωή και του έδωσε τη γαλήνη του θανάτου. Ήξερε πολλά κι έπρεπε να πεθάνει. Τον έθαψαν εκεί στο βουνό κοντά στο μοναστήρι του Αγίου Πέτρου του Μπουργάλ που ερημώθηκε μετά. Μακριά από τους ανθρώπους. Μαζί με τους σπόρους από έλατο και σφεντάμι τον έθαψαν, την προσφορά της κρεμασμένης. Μαζί του τους είχε πάντα. Σφιχτά δεμένους μέσα στο σακούλι και το σακούλι στον κόρφο

του. Κι αυτοί οι σπόροι της απελπισμένης γυναίκας, ποτισμένοι με τον ιδρώτα και το αίμα του μοναχού, φύτερωσαν μέσα από τα σπλάχνα του. Πέταξαν τρυφερά βλαστάρια. Έβγαλαν ρίζες αυτοί οι σπόροι και βυθίστηκαν στο υγρό χώμα του σκοτεινού βουνού για να γίνουν με τα χρόνια μια συστάδα δέντρων από έλατο και σφεντάμι, εκεί όπου έθαψαν τον μοναχό Ζουλιά στα 1350.

Γεννήθηκα στα 1764, λένε οι ειδικοί. Η αρχή μου όμως βρίσκεται στους σπόρους από έλατο και σφεντάμι που φύτερωσαν γύρω στα 1350 σε ένα σκοτεινό βουνό των Πυρηνάιων. Η αρχή μου βρίσκεται στην προσφορά της απελπισμένης γυναίκας, μια χούφτα σπόροι από έλατο και σφεντάμι της Ζιρόνας, που ταξίδεψαν μακριά, για να φτάσουν τελικά στο μοναστήρι του Αγίου Πέτρου του Μπουργάλ. Η αρχή μου βρίσκεται στο ασήκωτο βάρος της ενοχής του μοναχού που δεν μπόρεσε να αποτρέψει το κακό. Ίσως και στο θέλημα του Θεού που το επιτρέπει. Η αρχή μου βρίσκεται στην αγωνία, τον ιδρώτα και το αίμα του μοναχού Ζουλιά. Στην αγωνία, τον ιδρώτα και το αίμα των ανθρώπων. Από εκεί έρχεται η φωνή του ξύλου μου. Η δική μου φωνή. Η μουσική μου.

Πέρασα από πολλά χέρια. Χέρια εμπόρων και συλλεκτών. Βέβηλα χέρια. Άπληστα για κέρδος χέρια. Αλλά και χέρια παθιασμένων μουσικών. Χέρια βιρτουόζων που πρόσθεταν τη δική τους ψυχή, ψηλαφώντας τη δική μου αλλά και την ψυχή των άλλων μουσικών. Ο καθένας τους πίστευε ότι του ανήκω. Ότι ανήκω μόνο σ' αυτόν και ότι θα του ανήκω για πάντα. Με αγκάλιαζε σφιχτά. Με το πάθος του εραστή. Με την αφοσίωση του εραστή. Με τις αυταπάτες του εραστή. Με την ανιδιοτέλεια και τη γενναιοδωρία εκείνου που ξέρει να τα δίνει όλα για την αγάπη του. Και τη ζωή του ακόμη. Ναι, κάποιοι βιολιστές πλήρωσαν και με τη ζωή τους το πάθος τους για τη μουσική στην προσπάθειά τους να με κρατήσουν στην ιδιοκτησία τους. Πίστευαν ότι τους ανήκω. Όχι, δεν ανήκω εγώ σ' αυτούς, αυτοί ανήκουν σε μένα!

Γεννήθηκα στα 1764 στην Κρεμόνα της Ιταλίας από το εργαστήριο του Λορέντζο Στοριόνι. Οι ρίζες μου όμως βρίσκονται στα 1350 και πιο παλιά. Πέρασα από πολλά χέρια. Με αγόρασαν και με πούλησαν πολλές φορές. Θα με αγοράσουν και θα με πουλήσουν κι άλλες. Πέρασαν πολλά χρόνια από τότε και είδα πολλά. Η ιστορία όμως ήταν πάνω κάτω η ίδια. Διωγμοί, φανατισμοί, φονικά, οικογενειακές τραγωδίες, ασωτίες, ανθρώπινη απληστία, τύφλωση του νου, στέγνωμα της καρδιάς, τρέλες των ανθρώπων. Ναι, τα έζησα αυτά. Αλλά έζησα και γιορτές και στιγμές ομορφιάς και χαράς. Και μοναδικές ερμηνείες σε σαλόνια αριστοκρατών έζησα. Και σε κονσέρτα αστών σε περιόδους ειρήνης πρώτο βιολί ήμουν. Ακόμη και στο Άουσβιτς – Μπιρκενάου, στο στρατόπεδο εξόντωσης των Εβραίων, έπαιξα για τους ευαίσθητους Ιεροεξεταστές του 20^{ου} αιώνα που αγαπούσαν τόσο πολύ τη μουσική, που δεν μπορούσαν να τη στερηθούν ούτε και όταν έκαναν τη δουλειά τους στο μεγαλύτερο εργοστάσιο του θανάτου. Η μουσική εξημερώνει τα ήθη, λέγανε. Και είχαν παράδοση στη μουσική...

Είμαι ένα στοριόνι του 1764... Είμαι βιολί, δεν είμαι αντικείμενο. Αντιστέκομαι. Πεισμώνω. Ξυπνώ πάθη. Εμπνέω. Υφαίνω συνδέοντας διαφορετικούς χρόνους, ξένους τόπους και ανυποψίαστους ανθρώπους. Εγώ τους φτιάχνω. Τους

ενώνω και τους χωρίζω. Συγκινώ. Θυμίζω... Τους θυμίζω αυτά που ξέχασαν. Αυτά που θέλουν να ξεχάσουν, αλλά δεν μπορούν. Γι' αυτό και δεν ξεμπερδεύουν μαζί μου, γιατί δεν είμαι αντικείμενο. Είμαι ζωντανό και με το χρόνο ωριμάζω σαν το κρασί.

Δεν είμαι απολίθωμα! Έχω σώμα από έλατο και σφεντάμι. Και το σώμα αυτό μου δίνει χαρά και πόνο. Αισθάνομαι την ένταση των χορδών και μου αρέσει να ζω και να αναπνέω σε ευχάριστη θερμοκρασία. Πονάω όταν με χτυπούν. Όταν με παίζουν καλοί μουσικοί γίνομαι πλουσιότερο. Έχω φωνή. Έχω μνήμη. Έχω ιστορία. Είμαι η Ιστορία, η μεγάλη και η μικρή. Η ιστορία όλων των ανθρώπων που με έφτιαξαν, με φρόντισαν, δούλεψαν μαζί μου, δημιούργησαν τη μουσική τους με το σώμα μου, δοκίμασαν τα όριά τους ψηλαφώντας τα δικά μου. Είμαι όλοι αυτοί, γνωστοί και άγνωστοι. Είμαι ο Ρωσοεβραίος θρυλικός βιολονίστας Γιάσα Χάιφετς, αλλά και ο ταπεινός Εβραίος βιολιστής που έπαιζε τρέμοντας από το χιόνι κι από το κρύο του θανάτου στο Άουσβιτς Μπικκενάου... Είμαι όλοι τους και είμαι Ένα. Ένα στοριόνι...

Γεννήθηκα στα 1764...ⁱ

ⁱ Δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Θευθ», Τεύχος 4^ο, Δεκέμβριος 2016, σσ. 71-76.